

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СЯУЗА СОВЕЦІКІХ ПІСЬМЕННІКАУ БЕЛАРУСІ, КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР, МІНІСТЭРСТВА КІНАМАТАГРАФІІ БССР І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ КУЛЬТУРНА-АСВЕТНЫХ УСТАНОУ ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР.

№ 41 (888)

Субота, 9 кастрычніка 1948 года.

Цана 50 кап.

МОЛАДЗЬ — НАША БУДУЧЫНЯ

Пабліжэцца слаўная дата — 30-годдзе Ленінска-Сталінскага камсамола, баявой арганізацыі савецкай моладзі. З'яўляючыся верным памочнікам большавіцкай партыі і працуючы пад яе кіраўніцтвам, камсапол ва ўсе гады сваёй дзейнасці быў і з'яўляецца арганізатарам моладзі. Узоры адданасці Радзіме, Комуністычнай партыі і вялікаму Сталіну паказалі камсамоляцы як у гады мірнай стваральнай працы, так і ў суровыя дні Вялікай Айчыннай вайны супроць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Хто не помніць гераічных спраў камсамоляцтва ў першыя гады існавання савецкай дзяржавы, у гады калектывізацыі, у гады перадаваўшых сталінскіх пяцігодкаў! Партыя паслала камсапол на самыя адказныя ўчасткі сацыялістычнага будаўніцтва. І камсапол заўсёды з часцю спраўдаў высокі давер большавіцкай партыі.

Бессмяротныя подзвігі камсамоляцтва і франтаў Айчыннай вайны, у партызанскіх атрадах ніколі не перапынуць у памяці савецкіх людзей. Справы маладых патрыотаў — Мікалая Гасталы, Аляксандра Матросова, Зой Касмадзіянскай, Алега Капачова і шмат іншых герояў будуць служыць яркім прыкладам высокіх маральных якасцяў моладзі, выхаваных ва ўмовах савецкай улады.

30-годдзе ВЛКСМ — вялікае свята не толькі камсамоляцаў, гэта свята ўсёй моладзі. Дастойную сустрэчу гэтай слаўнай даце рыхтуюць маладыя людзі нашай краіны. Яны абавязваюцца да 29 кастрычніка не толькі выканаць, але і перавыканаць годавыя вытворчыя планы. Узмацняюцца агітацыйная і культурна-масавая работа сярод моладзі.

Безумоўна, работнікі літаратуры і мастацтва не могуць не ўдзяліць увагу і падрыхтоўцы да слаўнага 30-годдзя ленінска-сталінскага камсамола. У Дзяржаўна-выдавничым БССР намячана выданне літаратурнага зборніка, прысвечанага камсамолу. Беларускі мастакі працуюць над п'ямі твораў, у якіх адлюструюць гераічныя справы савецкай моладзі. Тэатр імя Ленінскага камсамола БССР рыхтуе пастаўку па раманы П. Астроўскага «Як гаварылася сталь», Беларускі Дзяржаўны драматычны тэатр імя Янкі Купалы ставіць п'есу А. Сафронава «Маскоўскі характар». Новыя маладзёжныя песні напісалі некаторыя беларускія кампазітары. Але сапраўднай масавай работай па выхаванню моладзі не вылучыць ні Саюз савецкіх пісьменнікаў БССР, ні Саюз мастакоў, ні Саюз кампазітараў, ні Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР.

Хіба можна мірыцца з такім становішчам, што ў рэпертуары нашых тэатраў лічце вельмі мала паставак, прысвечаных паказу дзейнасці савецкай моладзі. Беларускі Дзяржаўны драматычны тэатр імя Янкі Купалы да апошняга часу не здолеў аддзяліць у новай рэдакцыі спектакль, пастаўлены па раманы А. Фадзеева «Маладая гвардыя». Кіраўніцтва рэспубліканскіх тэатраў не аддае належнай увагі выхаванню маладых актараў. Цельга лічць парамальным і той факт, што за апошнія гады ў выкананні галоўных роляў наш глядач не сустрэў новых імён.

Дваццаты том Твораў В. І. Леніна

Вышаў у свет дваццаты том чварцэтай выдання Твораў В. І. Леніна, падрыхтаваны да друку Інстытутам Маркса—Энгельса—Леніна пры ЦК ВКП(б).

У дваццаты том уваходзяць творы В. І. Леніна, напісаныя са снежня 1913 года да жніўня 1914 года. Выключэнне з'яўляецца артыкул «Крытычныя заўвагі па нацыянальнаму пытанию», які напісаны вярнуў раней і быў надрукаваны часткамі ў кастрычніку — снежні 1913 года.

Большую частку тома складаюць работы, прысвечаныя барацьбе большавікоў з апаручызмам у расійскім і міжнародным рабочым руху: з ліквідатарамі, тракістамі, уярадаўцамі, асэрамі і апаручызмамі ІІ Інтэрнацыянала. Да гэтых работ належыць: «Распад «Жіўнэўскага» блока», «Аб паручыні адзіства, якое прыкрываецца крымамі аб адзістве», «Народніцтва і ліквідатарства, які элементы распада ў рабочым руху», «Цяжкая барацьба ў рабочым руху», «Аб «уярадаўцах» і аб групе «Уперад», «Даклад ЦК РСДРП і інструктыўныя ўказанні дэлегатаў ЦК на Брусельскай нарадзе», «Пашпаныш — людзей насамішны», «Аб пісьме Каўцага» і др.

Абгрунтаванню і развіццю большавіцкай праграмы па нацыянальнаму пытанию прысвечаны творы «Крытычныя заўвагі

«Молодзь — наша будущыня», — сказаў таварыш Сталін. Кляпаціцца аб росце і выхаванні новых кадраў — гэта значыць глядзець у будучыню, дбаць аб сваёй будучыні. Самай жорсткай крытыцы заслугоўвае работа Праўлення Сяюза савецкіх пісьменнікаў, у якім яшчэ не выкаранены аб'якавыя адносіны да выяўлення і росту літаратурнай моладзі. Створаная камісія па рабоце з маладымі пісьменнікамі не толькі ніякай работы не праводзіць, але і не мае ніякага плана работы. За час свайго існавання яна яшчэ ні разу не збіралася для вырашэння якіх-небудзь творчых пытанняў. Сталя сувязь з пісьменнікамі, што кывуць на перыфарыі, не наладжана.

Уся работа па выхаванню пачынаючых складзена на літаратурных кансультацый. Няма жывой творчай сувязі пісьменнікаў старэйшага пакалення з пачынаючымі аўтарамі. Аб выніках работы літаратурнай кансультацыі сведчыць той факт, што за апошні год яна рэкамендавала да друку ў перыядычных выданнях толькі адзін верш пачынаючага аўтара.

Саюз пісьменнікаў і Дзяржаўнае Выдавничым БССР безумоўна ставяцца да творчага росту літаратурнай моладзі, да выдання іх твораў. Варта адзначыць, што ў 1948 годзе не вышла ў свет ніводнай першай кніжкі маладога аўтара. У выдвецчых планах на гэты год значыцца выданне маладзёжнага альманаха. Творы для яго аўтарамі былі заданыя. Але дзейным лееам кнігі ніхто не патківаўся. Праўленне Сяюза пісьменнікаў не пачыла патрэбных абмеркаваць альманаха на секцыі, а Дзяржаўнае выдавничым БССР пасля і зусім выключыла яго з выдавецкага плана на 1948 год.

Не выдзецца належнай работы з выяўленнем маладых творчых кадраў і ў такіх арганізацыях, як Саюз савецкіх кампазітараў і Саюз савецкіх мастакоў Беларусі. Беларускі пісьменнікі, мастакі, кампазітары, дзеянні тэатральнага мастацтва павінны зрабіць усё магчымае, каб уладзіць гераічныя справы савецкай моладзі. Інтэлектуальнае багацце маладога савецкага чалавека, будаўніка комуністычнага грамадства, павінна знайсці належнае адлюстраванне ў раманах, апавесцях, паэмах, аповесцях, вершах, у песнях, у сцэнічных вобразах, у новых карцінах мастакоў.

Нашай моладзі патрэбны творы, якія выхоўвалі-б у яе пачуцці адданасці Радзіме, партыі большавікоў і вялікаму Сталіну, пачуцці высокай годнасці грамадзяніна Савецкага Саюза, выхоўвалі-б умение пераадольваць цяжкасці, сацыялістычныя адносіны да працы, новую савецкую мараль.

Работнікі літаратуры і мастацтва ўсім даступным ім сродкамі павінны стварыць вобразы станаўчых герояў, якія былі-б любімымі героямі савецкай моладзі. Нам патрэбны песні, якія-б дапамагалі моладзі ў яе штодзённай гераічнай працы дзеля добра народа і Радзімы.

Задачы, што ставяць перад беларускімі пісьменнікамі, кампазітарамі, мастакамі і дзеячамі тэатральнага мастацтва — пачасныя задачы. Паспяхова выканаць іх — справа нашай творцы.

па нацыянальнаму пытанию» і «Аб правачыні па самавызначэнне».

Значнае месца ў тым займаюць артыкулы па аграрнаму пытанию. Сярод іх — «Сялянства і наёмная праца», «Прогнозны гаспадарка ў вёсцы», «Зямельнае пытанне ў Расіі».

У тыме друкуюцца ўпершыню ўключаныя ў Творы В. І. Леніна артыкулы «Разшлі латышскіх марксістаў і ліквідатараў», «Адак на артыкул з «Лейпцыгера Фольксцайтунг»». У гэтых артыкулах Ленін выкрывае скаржні ліквідатарам партыйных рашэнняў, укрывіце імі аб'ектыўных дзеячых аб грашовых зборах на марксісцкую і ліквідатарскую газеты. Упершыню гаксама ўключаны ў Творы работы «Праект закона аб рэапраўлі нацыі і аб абароне праваў нацыянальных меншасцяў» і артыкул «Польская с.-д. апазіцыя на раздарожжы», азначаны раней у Ленінскім зборніку ХХХ.

Да 30-годдзя БССР

ДАКЛАДЫ І ЛЕКЦЫІ

Кафедрай беларускай літаратуры і мовы Гомельскага педінстытута выдзецца дзейная падрыхтоўка да трыццацігоддзя БССР. Работнікі кафедры да гэтай звычайнай даты працягваюць даклады на тэмы: «Беларуская савецкая літаратура за 30 год існавання БССР», «Янка Купала і Якуб Колас — заснавальнікі сучаснай беларускай мовы» і інш.

З гэтымі дакладамі навуковыя работнікі

кафедры выступіць перад грамадскаю горада і вобласці.

У Гомельскай абласной бібліятэцы імя Леніна да свята будзе арганізавана выстаўка на тэму: «Беларуская культура, нацыянальная па форме і сацыялістычная па змесце, за 30 год БССР». Для чытачоў бібліятэкі намячана прачытаць пыкл лекцыі па беларускай савецкай літаратуры.

У Дзяржаўнай бібліятэцы імя Леніна

Даведачна-бібліяграфічны аддзел Дзяржаўнай бібліятэкі імя В. І. Леніна расказае па ўсе абласны, гарадскія бібліятэкі рэспублікі рэкамендацыйны спіс літаратуры, прысвечанай трыццацігоддзю Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Спіс-брашура мае наступныя раздзелы: «Ленін і Сталін — стваральнікі Беларускай дзяржавы», «Партыя Леніна — Сталіна — арганізатар перамог савецкага

народа над фашысцкай Германіяй», «Ваенныя дзеянні Савецкай Арміі на тэрыторыі Беларускай ССР у часы Вялікай Айчыннай вайны», «Беларускі народ у барацьбе супроць нямецка-фашысцкіх захопнікаў», «Выхад Беларускай ССР на міжнародную арэну», «Росквіт сацыялістычнай эканомікі і культуры Беларускай ССР за 30 год», «Мастацкая літаратура БССР за трыццаць год».

Майстры народнай творчасці

Шырока разгарнулася падрыхтоўка да святкавання 30-годдзя БССР сярод майстроў народнай творчасці.

Ткачы Чырвонаслабодскага раёна, Бабруйскай вобласці, ткуць дыяна, па якім будзе мастацкі выканан герб БССР. Падрубілейным дыяном працуюць і гродзенскія вышывальшчыцы. Піскі мастак Шч.

новіч выканаў барэльф В. І. Леніна. Скульптар-самавучка тав. Засціпкі з'яўляецца скульптурную групу «Лопыт партызан» і партрэт Канстанціна Заслонава.

Хатняя гаспадыня Г. Міска Пятроўская вышывае карціну «Першы таран», сялянка Студзінская, з Маладзечанскай вобласці, вышывае «Орден Перамогі».

Выстаўка „30 год Савецкай Беларусі“

Да 30-ай гадавіны БССР Гродзенскі гісторыка-археалагічны музей рыхтуе выстаўку «30 год Савецкай Беларусі». Выстаўка будзе мець аддзелы: «Народная гаспадарка і культура Савецкай Беларусі ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны», «Вызваленне народа Заходняй Беларусі з яма польскіх папоў», «Вераломны напад нямецка-фашысцкіх захопнікаў на СССР і гераічная барацьба савецкага народа» і інш. На выстаўцы будуць экспанаваны карціны вядомых мастакоў. Сярод іх: «Ча-

пеў у бай» — заслужанага дзеяча мастацтва РСФСР Васільева, «Пераможца» — мастак В. Цірык, «Парад партызан» — заслужанага дзеяча мастацтва БССР І. Зайцава і іншыя.

У раздзеле «Адзінленне і развіццё народнай гаспадаркі СССР і БССР» будуць паказаны макеты буйнейшых павабудуляў у Гродзенскай вобласці: першага гродзенскага цукровага заводу ў Скідзель, Гродзенскага тонкакунонага камбіната, Валкавіскага цэментнага заводу «Перамога» і іншыя.

Рэспубліканскі агляд кіноўстановак

Міністэрства Кінаматаграфіі БССР праводзіць прысвечаны 30-годдзю БССР агляд кіноўстаў і сельскіх кіноперасо-вак рэспублікі. За прышынства змагаецца

840 кіноўстановак.

Пераможныя саборніцтва будуць адзначаны ганаровымі граматамі Міністэрства Кінаматаграфіі СССР і грашовымі прэміямі.

Сельскі лекторый

У жніўні месяцы ў мястэчку Мядзведзічы, Лахавіцкага раёна, створана лектарская група, у якую ўвайшлі настаўнікі мясцовай школы, урачы і іншая інтэлектуальная мистычка. За кароткі час лектарская

група разгарнула дзейную работу сярод сельскага насельніцтва.

Рыхтуюцца раз лекцыі аб 31-ай гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і аб 30-годдзі з дня ўтварэння БССР.

Грамадскае абмеркаванне тэзісаў па асноўных пытаннях гісторыі БССР

30 верасня — 1 кастрычніка ў Акадэміі навук БССР адбылося арганізаванае аддзяленнем грамадскіх навук шырокае грамадскае абмеркаванне тэзісаў па асноўных пытаннях гісторыі БССР. Гэтыя тэзісы, у складанні якіх удзельнічала група навуковых і партыйных работнікаў, былі апублікаваны ў парадку абмеркавання ў часопісе «Большавік Беларусі» № 8 і ў «Вестях Акадэміі навук БССР» № 3 за 1948 г. Абмеркаванне прыняла ўдзел шырокай навуковай грамадскай група Мінска.

У абмеркаванні тэзісаў прынялі ўдзел навуковыя работнікі інстытутаў Аддзялення грамадскіх навук Акадэміі навук БССР, загадчыкі кафедраў і выкладчыкі гісторыі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, педагогічных і настаўніцкіх інстытутаў рэспублікі, рэспубліканскай партыйнай школы, работнікі Міністэрства асветы БССР, дзяржаўных архіваў і музеяў, настаўнікі сярэдніх школ горада Мінска.

У сваім уступным слове акадэмік — сакратар Аддзялення грамадскіх навук Акадэміі навук БССР В. П. Пярнаў падрабязна асветліў значэнне тэзісаў для ўсталявання правільнага, асновапа на марксісцка-ленінскім вучэнні разумення ходу гісторычнага развіцця Беларусі.

Апублікаваны тэзісы і іх крытыка напярэднічаць падрыхтоўцы да апублікавання «Курса гісторыі Беларусі». У лістападзе будзе падвергнуты шырокаму грамадскаму абмеркаванню макет «Курса гісторыі Беларусі», а затым неўзабаве выйдзе ў свет і самы «Курс», аб'ёмам да 80 друкаваных аркушаў.

— Пры складанні тэзісаў, — сказаў

Народны мастак БССР З. Азгур за работай над скульптурным партрэтам Героя Сацыялістычнай Працы Тамары Шкурко.

Фота Г. Бугаенкі.

Новыя творы З. І. Азгура

Народны мастак БССР, лаўрэат Сталінскай прэміі З. І. Азгур працуе над скульптурным партрэтам выдатных беларускіх калгасніц, Герояў Сацыялістычнай Працы — А. Кухаравой і Т. Шаўрко. Абедзве яны пастаўлены ў скульптурна.

З захваленнем расказвае Заір Ісакавіч аб ідэі, якую ён хацеў выказаць у сваіх новых творах:

— Гэтыя дзве жанчыны, па сутнасці, характарызуюць розныя перыяды жыцця нашага народа. Кухарова — прадстаўнік старэйшага пакалення. Па твары гэтай працавітай жанчыны мы можам прачытаць перажытае ёю: і цяжкую працу ў стары час, і кляпатлівасць маці, якая вырасіла не адно дзіця, і рупную гаспадыню, што дбайна ставіцца да сваёй калгаснай справы. У вобразе Т. Шаўрко я ўяўляю сабе маладога чалавека, выхаванага камсамол, партыяй. На яе твары мы бачым ўпэўненасць, малады зазор і сілу. Гэтыя рысы падаюць скульптурнаму партрэту гераіні рэалістычна-рамантычны характар.

З жаночых партрэтаў скульптар да

30-годдзя БССР створіць яшчэ б'юст беларускай рэвалюцыйна-дэмакратычнай пастэты — Цёткі.

Слаўнаму воіну прысвечана таксама і партрэт Ванеса, які будзе ўсталяваны ў Беларускім Дзяржаўным музеі Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску.

Акрамя таго, разам з А. Глебавым З. Азгур працуе над скульптурнай фігурай таварыша Сталіна. У пошуках вырашэння вярнейшай праблемы — вобраза сучаснага героя, праца над вобразамі правадароў займае адно з першых месцаў у творчасці З. І. Азгура.

Скульптар будзе працаваць над фігурай Леніна, якую таксама, як і фігуру Сталіна, закончыць да 1 студзеня 1949 г. Гэтыя работы будуць экспанаваны на юбілейнай выстаўцы, прысвечанай 30-годдзю БССР.

З. І. Азгур паспяхова працуе таксама над стварэннем партрэтаў двойчы Героя Савецкага Саюза генерал-палкоўніка Батале і народнага арыстата СССР, лаўрэата Сталінскай прэміі Міхаласа.

16 кастрычніка — рэспубліканская нарада маладых пісьменнікаў

Па рашэнню Сяюза савецкіх пісьменнікаў БССР 16 кастрычніка ў Мінску склікаецца нарада маладых пісьменнікаў рэспублікі.

Удзельнікі нарады праслухаюць пыкл лекцыі і даклады па тэорыі літаратуры. У час нарады будуць працаваць секцыі п'ямі, параікаў і драматургаў, па якіх будуць разглядацца і абмеркаваны творы маладых пісьменнікаў.

Сакратарыят Сяюза савецкіх пісьменнікаў БССР абмеркаваў пытанне аб падрыхтоўцы да 30-годдзя ВЛКСМ. Вырашана ў бліжэйшыя дні паслаць бригады пісьменнікаў і п'ямі ў вобласці для правядзення літаратурных вечароў для моладзі.

29 кастрычніка, у дзень слаўнага юбілею, у Мінску абудзецца агульнагарадскі вечар з удзелам беларускіх пісьменнікаў.

АЛЬМАНАХ, ПРЫСВЕЧАНЫ 30-ГОДДЗЮ ВЛКСМ

Па ініцыятыве ЦК ЛКСМ да 30-годдзя Ленінска-Сталінскага камсамола вырашана выдаць літаратурны альманах, у які будуць уключаны творы беларускіх пісьмен-

нікаў, прысвечаныя паказу дзейнасці беларускай моладзі ў гады грамадзянскай вайны, у гады Сталінскіх пяцігодкаў, а таксама ў час Вялікай Айчыннай вайны і ў пасляваенны перыяд.

проць дружбы беларускага народа з рускім народам, супроць узлету беларускага народа ў агульнарасійскім рэвалюцыйным сацыялістычным руху, супроць самой магутнасці сацыялістычнай рэвалюцыі ў Беларусі.

Тэзісы пабудаваны на навуковай перыядыцы, асновай на марксісцка-ленінскім вучэнні аб грамадска-эканамічных фармах.

Чырвоны ішчэ праз тэзісы праводзіцца думка аб тым, што беларускі народ з'яўляецца адзіным паходжаннем, агульнаю тэзісаў гістарычнага лёсу і агульным ітаро-самі з народамі рускім і украінскім і што ў розныя перыяды сваёй гісторыі беларускі, рускі і украінскі народы дапамагалі адзін аднаму ў барацьбе і са знешнімі ворагамі і з класавымі прыгнатыльнікамі. Толькі ў такім саюзе беларускі народ мог паспяхова развіць сваю культуру і сваю эканоміку і паспяхова змагацца са сваімі знешнімі і ўнутранымі ворагамі.

В. П. Пярнаў адзначыў таксама, што, падаючы пытанне аб стварэнні БССР, складальнікі тэзісаў асабліва адзначылі гэтую дапамогу, якую прапоўныя Беларусі ўзусёды атрымлівалі ў сваёй барацьбе супроць унутранай контррэвалюцыі і супроць інашаземных інтэрвенту ад вялікага рускага народа, велізарную арганізуючую і накіроўваючую ролю партыі Леніна — Сталіна, якая прывяла беларускі народ да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і перамогі сацыялізма.

У тэзісах паказана, што толькі ў вышук Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі беларускі народ вынаві-

ся ад спрадвечнага сацыяльнага і нацыянальнага прыгнечання і ўпершыню ў гісторыі атрымаў сваю дзяржаўнасць.

У дыскусіі, што разгарнулася, прынято ўдзел 15 чалавек. Падкрэслены станаўчае значэнне тэзісаў у развіцці гістарычнай навуцы БССР і поўнацю адобрышы прышчыны ўстаўкі, дадзены ў іх, выступішы разам з тым адзначылі рад педохлап тэзісаў, якія павінны быць вырашаны.

У абмеркаванні тэзісаў прынялі ўдзел намеснік дырэктара Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР тав. Краўчанка, сакратар Магілёўскага абкома КП(б)Б па прапагандзе тав. Новікава, старшы выкладчык гісторыі Беларускай Мінскага педагагічнага інстытута тав. Прабражэўская, дацэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта тав. Фрыдман, старшы выкладчык рэспубліканскай партыйнай школы тав. Ролін, дэкан гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта тав. Пячэй, заг. сектара археалогіі Акадэміі навук БССР тав. Палікарповіч, доктар гістарычных навук тав. П'якоў, кандыдат гістарычных навук тав. Шабуна, выкладчык гісторыі Беларусі Віцебскага педагагічнага інстытута тав. Кочатаў і другія.

У рабоце схода прынялі ўдзел прэзідэнт Акадэміі навук БССР тав. Грамчаркаў, віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР тав. Сцяпан, якія прывяла беларускі народ да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і перамогі сацыялізма.

У тэзісах паказана, што толькі ў вышук Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі беларускі народ вынаві-

(БЕЛТА).

У ПОШУКАХ СУЧАСНАГА КАНФЛІКТА

За апошнія два гады, у сувязі з вядомымі паставамі ЦК ВКП(б) па пытаннях літаратуры і мастацтва, у беларускай драматургіі заўважана ажыццёўленне. Драматургі за гэты час дамагліся некаторых поспехаў. На сцэне тэатраў і ў друку з'явіліся п'есы: «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, «Цэнтральны ход» К. Губаровіча і І. Дорскага, «З народам» К. Крапівы, «Рукані прафесара Волжына» Л. Рахленкі, «Прамень будучыні» В. Віткі, «Хлеб» І. Гурэкага. Апрача таго напісаны п'есы — «Святое ў Усходу» П. Габелі, «Уся ўлада советам» М. Клімковіча, «Песня нашых сэрцаў» В. Палескага, «Дарагі голец» Ю. Рудзько, «Гэта было ў Мінску» А. Кучара.

Новыя п'есы прысвечаны тром тэмам: Вялікай Айчыннай вайне, барацьбе супроць нізкапаклонства перад капіталістычным Захадам, аднаўленню народнай гаспадаркі.

І. ТЭМА ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

Перад намі п'есы: «Канстанцін Заслонаў», «Цэнтральны ход» і «З народам». Разгледзім іх з двух прычынова важных пунктаў погляду — драматычнага канфлікту і характара герояў.

Драматычны канфлікт у гэтых п'есах мае многа агульнага. Сутнасць іх заключаецца ў сутыкненні двух светаў, двух ідэалогій — сацыялістычнай, прадстаўленай перадавымі савецкімі людзьмі, і капіталістычнай, прадстаўленай наменкімі фашыстамі і іх прамымі ці ўскоснымі паслушачамі.

Для нас галоўная цікавасць названых п'ес заключаецца ў тым, наколькі аўтарам удалося стварыць вобраз становага героя.

Нам здаецца, што вобраз Заслонава з п'есы А. Маўзона амаль цалкам адказвае гэтым патрабаванням. Заслонаў паказаны, перш за ўсё, патрыятам савецкай краіны. Ён прасякнуты глыбокай верай у партыю Леніна—Сталіна, бязмежна любіць свой народ, любіць свабоднае жыццё і верыць у будучыню. Імяна таму ён не баіцца смерці, ідзе на барацьбу і падвiгi. Рысы характара Заслонава маюць шмат агульнага з рысамі характараў герояў сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, але не менш у ім і прынцыпова новага. Каб героі рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, ідучы на падвiгi і на смерць, бачылі перад сабой ідэю, мару аб новым жыцці, дык Заслонаў жыў у гэтым жыцці, ён выраі і выхаваны ў ім, пазнаў яго.

Аўтары другой п'есы аб Заслонаве — К. Губаровіч і І. Дорскі пайшлі другім шляхам у раскрыцці вобраза героя. Яны імкнуліся паказаць Заслонава больш усёбакова — не толькі як мужнага барацьбіта, але і як чужага таварыша, як простага чалавека, які разам з усімі можа навесціцца, пасумваць і памарыцца.

Аднак, добрая задума аўтараў не атрымала поўнага здзяйснення. Заслонаў праўдападобны толькі ў тых сферах, дзе выяўляюцца яго вальныя якасці. Але ў радзе сцен вобраз заніжаны. Напрыклад, сцена ў турме, дзе ён разыгрывае з сабе чалавека няўроўнаважанага, блызка да істарты, што зніжае ўважэнне аб Заслонаве як аб героі. У некаторых сценах бытавая характарыстыка адводзіць на другі план гераічныя рысы Заслонава.

Што датычыцца трэцяй беларускай п'есы на тэму аб Вялікай Айчыннай вайне — «З народам», дык мы на ёй не б'зем спыняцца, таму што ў нашай газеце ёй быў прысвечаны спецыяльны артыкул. Да гэтага часу драматургі не стварылі п'есы, якая б праўдзіва і глыбока паказала і раскрыла ход і характар партызанскага руху на Беларусі ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. П'есы «Канстанцін

Заслонаў», «Цэнтральны ход», «З народам» і некаторыя іншыя хаця і закранаюць тэму партызанскай барацьбы, але раскрываюць яе толькі часткова.

У драматургіі яшчэ не паказана прычпынова адрозненне партызан часоў грамадзянскай вайны і перыяду Вялікай Айчыннай вайны, якое заключаецца ў высокай свядомасці, ідэінасці, партыйным доглядае на жыццё, у жалезнай дысцыпліне і арганізаванасці.

II. СУПРОЦЬ НИЗКАПАКЛОНСТВА ПЕРАД ЗАХАДАМ

Гэтай тэме ў беларускай драматургіі палкам прысвечана адна п'еса — «Рукані прафесара Волжына» Л. Рахленкі, а ў двух другіх — «Прамень будучыні» В. Віткі і «Хлеб» І. Гурэкага яна закранаецца ўскосна.

Асноўны канфлікт у гэтых п'есах, па сутнасці, пчыльна звязаны з канфліктам ваенных п'ес, дзе паказваецца сутыкненне двух светаў. І тут перадавыя савецкія людзі з'яўляюцца носбітамі ідэі савецкага патрыятызма, ідэі перавагі савецкага ладу над капіталістычным.

У п'есе Л. Рахленкі мы не ўбачылі правільнага і пераканаўчага вырашэння тэмы нізкапаклонства перад Захадам, таму што рэчоны Старасельскі, які сціхаецца перад іншаземшчынай, не выраі з ідэянага праўдзівага савецкіх вучоных. Ён выглядае дробязным жулікам і нягоднікам. Правільны ідэі, ад якіх адштурхоўваўся аўтар, не знайшлі мастацкага ўвасаблення ў вобразах.

Таксама пераканаўча гэтай тэма раскрыта і ў п'есах Гурэкага і Віткі, хаця тут яна і не з'яўляецца галоўнай. Нізкапаклонства не паказана ў канкрэтных учынаках герояў, аўтары ўкладваюць у сумы дзейных асоб толькі ўласныя разважаныя накіонт нізкапаклонства.

Такім чынам, мы можам сказаць, што выкрыццё капіталістычнага Захаду з яго ілжывай мараллю, барацьба з нізкапаклонствам перад капіталізмам не знайшлі яшчэ сур'ёзнага вырашэння ў нашай драматургіі.

III. ГАЛОУНАЯ ТЭМА

Мы падыйшлі, нарэшце, да разгляду галоўнай тэмы нашай драматургіі — барацьба за аднаўленне народнай гаспадаркі, барацьба за новыя метады працы, гэта значыць — тэма савецкай рэаіснасці.

Гэтай тэме прысвечаны чатыры п'есы — «Прамень будучыні», «Хлеб», «Дарагі голец» і «Песня нашых сэрцаў».

Канфлікты, якія ляжаць у аснове названых п'ес, маюць між сабой многа агульнага. Мі-б сказаць, што аўтары ўзялі адзін і той-жа канфлікт і па-свойму вырашылі яго — канфлікт перадавых савецкіх людзей з людзьмі адсталымі, канфлікт новага, савецкага з аджывачым, старым.

Аб гэтым за апошнія гады напісаны дзесяткі п'ес.

Але дзіўная справа. Усе яны падобныя не толькі асноўнымі канфліктамі, але і раскрываюць іх, ходам падзей і нават характарамі дзейных асоб. Беларускія п'есы, аб якіх мы казалі вышэй, таксама не з'яўляюцца выключэннем.

Узвiд хая-б п'есы «Прамень будучыні» і «Дарагі голец». Як у адной, так і ў другой дэя аджываецца ў адсталым калгасе, на чале якога стаіць франтавік. У яго справы не дазіцца. Калгас на мяжы развалу. Але вось з'яўляецца з Савецкай Арміі брат старшыні, які, не глядзячы на сваё імя пачуцці, выводзіць брата на чыстоў вяду, прымушае працаваць лепш, ці здымае з пасады старшыні калгаса, калгас ідзе ўтар, выконвае ўсе планы і г. д.

Цікавая і такая дэталі — паміж героямі абодвух п'ес некаторы час стаіць дзіў-

чына, каханне так ці іначай ушывае ваход падзей.

Прыкладна тое-ж самае аджываецца ў п'есе «Хлеб», толькі з той розніцай, што тут «праўднікі» — старшыня калгаса і яго памеснік — не з'яўляюцца родзічамі.

У чым тут справа? А ў тым, што драматургі, правільна выбраўшы жыццёвы канфлікт, мала задумваюцца над характарамі сваіх герояў, таму яны ў розных п'есах вельмі падобныя.

Так атвараюцца схемы і штампамі ў будове канфліктаў, сюжэтаў і характараў.

Возьмем такі прыклад. Аўтары разглядаюць трох п'ес глумачыць адставанне такіх прычынамі — зморанасць, жаданне адпачыць, заняіства, самаўпэўненасць, кар'ерызм. Часцей за ўсё гэтыя якасці адразу сумішчаюцца ў адным чалавеку. І таі амаль у кожнай п'есе.

Пазнаёміся бліжэй з цэнтральнымі героямі п'ес «Прамень будучыні» і «Хлеб».

У п'есе «Прамень будучыні» Андрэй Саковіч, памеснік дырэктара МТС па палітычнай частцы, лічыць, што аднаўленне народнай гаспадаркі — той-жа фронт, дзе патрэбна напружыць усе свае сілы і, не боючыся цяжкасцяў, дамагацца здзяйснення намечанай мэты.

Мікалай Саковіч, старшыня калгаса «Прамень будучыні», разважае інакш. Ён лічыць, што ў сувязі з недахопам цяглавай сілы калгасу няма чаго і думаць аб выкананні дзяржаўнага паслунога плана. Ён прымірыўся з думкай, што яго калгас — самы адсталы ў раёне і што без дапамогі іншых не можа стаць на ногі.

Канфлікт паміж Андрэем і Мікалаем — жыццёвы канфлікт.

Як-жа вырашае аўтар гэты глыбока жыццёвы канфлікт? Якім пададзены Андрэй, што прадстаўляе сабой перадавы савецкіх людзей?

Перш за ўсё, у Андрэя ёсць галоўная якасць — ён моцна звязаны з масамі, з народам. Андрэй глыбока верыць у народ, у яго невычарпальныя сілы і магчымасці, ён пакіроўвае ўсе імкненні да таго, каб дапамагчы народу. Ён добра разбіраецца ў людзях, яго не могуць збiць спанталы ліслівага паддаквані ворага Пшэпаві. Андрэй абаяраецца на лепшых людзей калгаса.

Зусім іначай выглядае Мікалай. На вайне ён быў добрым садытам і камандзірам. Але, вярнуўшыся ў калгас, ён спалохаўся цяжкасцяў, згубіў веру ў людзей, не заўважыў, што савецкія людзі непамерна выраілі і пачаў падыходзіць да іх са староў меркай. Ён не разумее, што тыя рэзервы, якіх ён чакаў ад некага, закладзены ў саміх людзях. Мікалай не змог правільна выкарыстаць гэтыя рэзервы. Гэта зрабіў Андрэй. Згубіўшы веру ў народ, Мікалай згубіў пункт апоры. Ён перастаў правільна распазнаваць людзей і пачаў абаярацца на вышывачых ці нават варажых, накіптал Пшэпаві. Над ушывым Андрэй і стваральнай працы, якая разгарнулася ў калгасе, Мікалай зразумее сваю памылку і

на справе даказаў, што ён можа перамагчы ў сабе выпадковае, нештатнае.

Цікава вырашана другая тэма п'есы — дзірчына. Часта аўтары ў раскрывацці тэмы казаны абмяжоўваюцца вонкавым яе вырашэннем. Пачынаецца п'еса з таго, што два героі любяць адну і тую-ж дзяўчыну, а канчаецца тым, што дзяўчына выходзіць замуж за становага героя.

В. Вітка дае інаша вырашэнне гэтай тэмы. Каханне ўведзена ў п'есу не з мэтай займаўнасці, яно выступае як фактар, які садзейнічае развіццю лепшых пачуццяў, імкненняў, натхняе на працу і подвiгi.

Такім чынам, мы лічым, што прычпыновае вырашэнне канфліктаў у п'есе зроблена правільна і пераканаўча.

Асноўны канфлікт п'есы «Хлеб» І. Гурэкага, як мы ўжо казалі, вельмі блізка да канфлікта п'есы В. Віткі. І тут аджываецца сутыкненне паміж перадавым чалавекам — старшынёй калгаса Бондарам і яго памеснікам Анішчуком. Толькі розніца ў тым, што Анішчук — чалавек, які не проста адстаў ці самазаспакоўся, але ён лічыць, агаіст і кар'ерыст, не спыняецца пі перад чым у імя дасягнення сваёй мэты.

Ён гатоў паклёпнічаць на Бондара толькі за тое, што той пайшоў супроць яго. Бобар Анішчука паказаны Гурекім вельмі праўдападобна. Аўтар правільна паказвае лёс героя. Анішчук згубіў усялякі аўтарытэт сярод людзей, ён застаўся адзіночкі, нікому не патрэбным чалавекам. Перад ім — два шляхі: шчыра і адкрыта прызнаць свае памылкі і на справе выправіць іх, ці калячкова ператварыцца ў чужага чалавека. Анішчук знаходзіць у сабе сілы пайсці на першаму шляху.

Вобраз Бондара вырашаны правільна. Ён у асноўным характарызуецца тымі-ж рысамі, што і Андрэй з п'есы В. Віткі. Аднак, месцамі Бондар ператвараецца ў разнаёра, вельмі многа і настойліва навуцае інакш.

IV. АБ ПАКАЗЕ НАШАЙ ПАРТЫІ

Вельмі сур'ёзная праблема савецкай драматургіі — праблема паказу нашай партыі, партыйнага кіраўніцтва. Нам здаецца, што няродка ў вырашэнні гэтай праблемы драматургі збываюцца на няправільны шлях, занадта прымітыўна разумеюць яго.

Л. Рахленка, каб больш пераканаўча раскрыць вобраз сакратара партыйнай арганізацыі навукова-даследчага інстытута, капісаў спецыяльную кар'еру, сэнс якой зводзіўся толькі да таго, каб паказаць, што да сакратара прыходзіць буйныя вучоныя за парадкамі. У вырашэнні асноўнай тэмы гэтай кар'еры не аджывае аніякай роўі.

А. Маўзона не ўдаўся вобраз сакратара райкома — Юрэн. І ён капісаў яшчэ адну сцену, каб глядач больш бачыў і апаніў партыйнага кіраўніка. Але новая сцена, наколькі ў ёй няма сюжэтай неабходнасці, проста лішняя.

Партыйныя кіраўнікі ў п'есах часта толькі докларуюць.

Зусім не абавязкова ў кожнай п'есе выводзіць партыйнага кіраўніка, як асобу публічнай пасады. Важна другое. Важна, каб партыйнасцю было пранікнута ўсё, каб у

п'есе была атмосфера партыйнасці.

Чаму абавязкова партыйнасць прыносіць партыйнага асоба, якая займае публічную пасаду? А чаму старшыня калгаса, ці брыгадзір, ці майстар, ці дырэктар заводу не могуць быць носбітамі партыйнасці?

Сіла большэвіцкай партыі заключаецца не толькі ў тым, што яна арганізацыйна звязана з народам, а ў тым, што ідэі партыі настолькі жыццёвыя, што яны зрабіліся ідэямі ўсяго савецкага народа і што гэтыя ідэі вядуць савецкіх людзей, партыйных і непартыйных большэвікоў, на працоўныя і ратныя подвiгi ў імя партыі, у імя Радзімы.

Вось чаму драматургі павінны разумець партыйнасць не толькі ў вузкім, але і ў самым шырокім сэнсе.

V. ЗАГЛЯНУЦЬ У ЗАУТРАШНІ ДЗЕНЬ

Направільнае ўяўленне аб савецкім ладзе, які развіаецца, як быццам-бы без супярэчнасцяў, прывяло некаторых драматургаў да шкоднай тэорыі аб «бесканфліктнай драматургіі». Марксізм-ленінізм вучыць, што ўсялякае развіццё грамадства, класавая і бескласавая, гэта — супярэчлівы працэс, што супярэчлівае з'яўляецца абавязковым законам развіцця жыцця. Задача складзецца ў тым, каб вызначыць характар і асабінасці супярэчнасцяў у сацыялістычным грамадстве.

Правільнае вырашэнне гэтай задачы дапаможа вырашэнню асноўнага пытання савецкай драматургіі — пытання аб канфлікце.

Нам здаецца, што ўсе жыццёвыя праблемы, канфлікты можна падзяліць на дзве групы па іх якасці адрозненнях.

Першая група канфліктаў вынікае з вонкавых абставін, арганічна не ўзасцівае сацыялізму, і вызначаецца найвышэйшым сацыялістычнага абкружэння ці перажыццёў капіталізма ў свядомасці людзей. Мы маем на ўвазе не толькі супярэчнасці паміж сацыялістычнай і капіталістычнай сістэмай і ідэалогіяй, але і перажыццёў капіталізма ў працы, побыце, маралі і г. д.

Другая група канфліктаў нараджаецца ўнутранымі законамі сацыялістычнага бескласавага грамадства. Гэта больш складаныя супярэчнасці, і набываюць яны самыя рознастайныя формы.

Нам здаецца, што пры ўсёй актуальнасці, надзёнасці і карыснасці разгледжаных п'ес яны толькі напалову вырашаюць задачу, пастаўленую перад драматургамі.

Аўтары паказваюць толькі сёнешні дзень. Але задача заключаецца ў тым, каб казаныць у заўтрашні дзень у драматургіі — гэта значыць знайсці прычынова новы характар канфліктаў — не паміж становаым п'ерапашнікім і адмоўным мінулым, але паміж становаым, але аджывачым, і прыходзічым яму на змену будучым.

Шэсьменніцкаму аспрэдзю добра вядомы прыклад, які неаднаразова ў сваіх дакладах і выступленнях прыводзіць А. Фадзееў. Калгаснікі аднаго сібірскага калгаса добраахвотна адмовіліся ад прымэдзіваўных участкаў, таму што гэтыя участкі згубілі ўсялякі сэнс (калгас поўнасцю забяспечыў матэрыяльнымі запатрабаванні); чыноўнікі з раённых арганізацый, спасылаючыся на савецкі закон аб прысудзібных участках, сустрэлі ў штыкі гэтую прапанову.

Ці гэта не прыклад новага канфлікта? Некаторыя дасягненні беларускай драматургіі, аб якіх мы гаварылі вышэй, паказваюць, што беларускія драматургі пасу-рэбнаму бярэцца за вырашэнне задач, якія пастаўлены перад імі жыццём і партыяй.

І, можа быць, гэты сур'ёзны пачатак з'явіцца пачаткам росквіту беларускай савецкай драматургіі.

давой драматургіі Чэхава і Горкага, стварыў свае геніяльныя творчыя працы. Разумеючы, што тэатр павінен служыць грамадскім інтарэсам, быць у гучым падзеі і сваімі сныткамі адказаць на надзёныя пытанні народа, надавала спактыкам Мастацкага тэатра высокую ідэінасць і мастацкую дасканаласць.

У 1905 годзе Станіслаўскі пісаў: «У перапісці час абуджэнне грамадскіх сілаў краіне не можа і не мае права служыць толькі чыстому мастацтву — яно павінна аджываць на грамадскія настроі, тлумачыць іх публіцы, быць пастаўнікам грамадства».

Вось гэта высокая ідэяна насчынаецца творчай работы тэатра прывяла да стварэння сныткаў, якія з'яўляюцца шэдэўрамі тэатральнага мастацтва.

Ражысёрская работа Станіслаўскага і Неміровіча-Данчанкі ў снытках Чэхава, Горкага дала вялікія вынікі.

У поўным бласку раскрыліся ў гэтых снытках вялікія таленты О. Л. Кішпер-Чэхавай, М. П. Лілінай, І. М. Масквіна, В. І. Качалава, А. Р. Арцёма, самага К. С. Станіслаўскага.

Рэвалюцыя 1905 года закончылася паражэннем. Наступіў перыяд урачыстасці ворагаў рэвалюцыі, гады іх зварынага наступлення на прагрэсіўныя сілы. Руская інтэлігенцыя разгубілася, многія дзеячы літаратуры і мастацтва адкрыта перакінуліся ў лагер рэакцыі.

«Горкі ў свой час гаварыў, што дзесяцігоддзе 1907—1917 гадоў засягувае імя самага ганебнага і самага бяздарагна дзесяцігоддзя ў гісторыі рускай інтэлігенцыі, каля якой рэвалюцыя 1905 года азначала частка інтэлігенцыі адраўнулася ад рэвалюцыі, скапілася ў балога раакцыйнай містыкі і парнаграфіі, абаянацца безідэянасцю сваімі сныткам, прыкрыўшы сваё рэагентава «прыгожай» фразой: «І я спаліў усё, чаму па-

Дзевяты нумар часопіса «Беларусь» аджываецца артыкулам М. Клімковіча «Да 9-ай гадавіны ўз'ядання беларускага народа». У часопісе змешчаны артыкулы: «Навука і культура ў БССР за 30 год» — П. Грашчанкава, «Пазіцыя гераічнага Ленінградца» — У. Агіевіча, «Выдатны актёр» (аб Г. П. Габелаве) — У. Пафёда, «Па шляху перабудовы» (аб тэатры оперы і балета) — М. Модэля, «Вялікі дзень» К. Чорнага — рэанзія С. Александровіча і ішш.

У часопісе надрукаваны апаваданні «Саме дарагое» — А. Міронава, «Эліта» — У. Краўчанкі, «Па стачцы» — В. Вольскага (урывак з аповесці), нарыс М. Ракітнага «Гарадок на балоце» і вершы «Дарогі ў шчасце — калгас» — А. Вялічкіча, «Кідаграм солі» — М. Лужаніна, «Былі пра хлеб» — П. Прыходзькі і «Мост» — С. Гаўрусева.

„Польмя“ № 9

Вышаў з друку вераснёўскі нумар часопіса «Польмя». У ім змешчаны вершы А. Астрэйкі — «Семнаццаце верасня», А. Зарыцкага — «Географ», «Веласіпедысты», А. Ушакова — «Пераход», «Развітанне з лагерам», «Начлег», І. Цімашкова — «Ваенчыны», а таксама аповесць «Землякі» У. Шахаўца і другая частка кнігі «Па тылах ворага» В. Лівецкава, літаратурны запіс Р. Няхава.

У адзеле крытыкі і літаратуразнаўства надрукаваны артыкулы І. Гутарава — «Аб рабачай іспіце сацыялістычнага рэалізму», С. Майхровіча — «Вынікі творчай перабудовы» (аб творчасці М. Машары) і Я. Салодушка — «Памыці пісьменнікаў, загінуўшых на Айчыннай вайне» (аб творчасці І. Шахавалава).

Кнігі з краін новай дэмакратыі

Бібліятэка Акадэміі навук БССР імя В. Г. Вяліскага — адна з буйнейшых спецыяльных бібліятэк рэспублікі. Яе кніжны фонд распе з кожным месяцам. Да Вялікай Айчыннай вайны яна мела 300.000 экзэмпляраў розных кніг. Наменка-фашысцкія бандыты знішчылі амаль усе кнігі. Але бібліятэка за чатыры гады поўнасцю адноўлена, яе кніжны фонд дасягнуў ужо больш 350.000 экзэмпляраў.

За апошнія месяцы бібліятэка атрымала цікавыя выданні з краін новай дэмакратыі: з Албаніі — часопіс «Новая Албанія», з Венгрыі — кнігу «Барацьба Будапешта за новае жыццё», з Прагі — выданне Акадэміі навук Чэхаславакіі, многа кніг атрымана з Польшчы, у тым ліку перыядычныя часопісы і газеты. Замежны адзел бібліятэкі зараз мае 40.000 экзэмпляраў розных кніг.

Кніга пра беларускіх артыстаў

У Дзяржаўным выдавецтве Беларусі выйшла з друку кніга М. Модэля «Народныя артысты БССР», аб салятах Беларускага Дзяржаўнага ордэна Леніна тэатра оперы і балета.

Тыраж кнігі 8.000 экзэмпляраў.

Н. ГРОМАЎ

ВЯЛІКІ ТЭАТР НАШАЙ ЭПОХІ

(Да 50-годдзя Маскоўскага Мастацкага Акадэмічнага тэатра імя А. М. Горкага)

1. Напярэдадні Вялікага Настрычніка

У гэтым годзе, 27 кастрычніка, спяўняецца 50-годдзе з дня заснавання лепшага тэатра нашага часу — Маскоўскага Мастацкага тэатра. Увесь савецкі народ з годнасцю і любоўю будзе адзначаць поўняковае служэнне выдатнага тэатра сваёй Радзіме. Заслугі тэатра перад нашай культурнай незалежнасцю.

Тэатр пачаў сваё існаванне ў 1898 годзе. Гэта быў час напярэдадні вялікага рэвалюцыйнага ўздыму Расіі, росту грамадскай самасвядомасці, час узнікнення партыі Леніна—Сталіна.

Лепшыя прадстаўнікі рускай інтэлігенцыі палыжылі імкненні знайсці праўду жыцця, задумваліся аб шляхах, якія змагі-б вывесці народ да лепшага будучага. Гэта быў час плейнай дзейнасці Льва Толстага, Антона Чэхава, Владзіміра Караленкі — вялікіх абаронцаў народа і гнейных выкрывальнікаў агіднай рэчаіснасці парекі Расіі. Тады-ж упершыню прагучаў голас маладога Горкага — горага Буравесніка Рэвалюцыі.

Да гэтых перадавых, лепшых дзеячоў рускай інтэлігенцыі належалі і стваральнікі Маскоўскага Мастацкага тэатра — К. С. Станіслаўскі і В. І. Неміровіч-Данчанка.

Велізарнейшым рэфарматар сучаснага тэатра, геніяльным ражысёр і актёр, творца самай сучаснай, глыбока-рэалістычнай сістэмы актёрскага майстэрства — К. С. Станіслаўскі ўжо ў пачатку сваёй творчай дзейнасці пачаў задумвацца аб шляхах рускага тэатра. Тагачасны тэатр выг-

баў вялікія рамантычныя традыцыі Шчэпкіна, Садоўскага, Мартынава. Тэатр страціў сваю вялікую мэту — грамадскае служэнне народу. Рэпертуар так званых «імператарскіх» тэатраў быў вельмі безідэяным, на сцэне панавалі пустыя вадэвілы і меладрамы, у большасці перааробленыя з французскага. Кіруючыя колы ахвотна натуральна-жэстываным рэпертуара, боючыся, як агню, сацыяльнай накіраванасці сныткаў. Ідэяна спусцінасць няўхільна прыводзіла да зніжэння тэатральнай культуры, зьявлячыся яркія сціпныя таленты.

Выдатныя актёры таго часу, напярэдадні К. Станіслаўскага і Неміровіча-Данчанкі — Ярмалова, Фядотава, Ленскі, Варламаў, Давыдаў — не маглі не заўважыць гэтыя традыцыі роднага тэатра. У іх тварэннях былі гарачыя, светлыя думкі,

Алесь СТАХОВІЧ

ПАД МІРНЫМ НЕБАМ

(Раздзелы ў другой кнігі рамана)

За акном свічка пранозілі студзеньскі вецер і, быццам нястомны себбіт, штодра сыпле шурпаты снег у заросшыя інеем шэбы. Ужо каторы раз некладным хорам прасіваў на ферме пёўні, а Мартын з Малазёмавым усё яшчэ сядзяць у праўленні.

Мінуў год з таго часу, як яны вярнуліся з Масквы. Але здаецца, што гэта было зусім нядаўна, усёго некалькі тыдняў таму назад. Перад вачыма Міркіяна нават паўстае прасторная зала паезджанай, мільгаюць загаразныя твары людзей, давоспаца простыя словы калгасных важакоў.

У гэтай залі перад імі прайшла велічная карціна ўсенароднай барацьбы за хлеб, за адраджэнне разбуранай немцамі гаспадаркі. Яны даведаліся, як пільна працуюць калгаснікі Украіны, як у суровых кліматычных умовах дамагаюцца вялікіх ураджаюў сібіракі, як на неабсяжных прасторах Кубані і Дона, пад гарачым паўднёвым сонцам, буйным зернем наліваюцца важкія каласы заласцітай пшаніцы.

Слухаючы даклады старшын калгасаў, Мартын мыслена ўяўляў сабе, на колькі пудоў з гектара можа атрымаць яго калгас у сорах шостым годзе. Тады яму здавалася, што пройдзе небагата часу, і з макоўшчанскіх загонаў калгаснікі здымуць небывалы ўраджай. Атрымалася-ж далёка не так. Праўда, у сорах шостым годзе было нечуваннае надвор'е: то некаж адразу рабілася цёпла, і ачуніяўшыя расліны пачалі зелянець, то на прыгрэтую сонцам зямлю ўночы спаўзлі калматы замаразкі.

А ў самай летняй дні, некалькі тыдняў узепаар, на загонах беспакарана разгульваў паўднёвы, гарачы сухавей. Ён пакрываў знясіленыя смякотай расліны хмарамі густога, дарожнага пилу. Тады на ўзгорках млеў кволы бульбянік, безапамятна распалястаўшы свае пажоўклыя ланкі над сухой, месцамі патрасканай зямлёй. Збытыя ветрам ячмень, заўчасна схіліўшы каласы, глуха шуршуў парызалімі, крохкімі вусямі. І толькі з вялікім спаўненнем над Макоўшчанай загоняла неба, замільгацелі далёкія, вачэрня бліскавіцы, і на паці, прагна чакаўшыя вілгавіці, паліліся спорныя, цёплыя дажджы.

Успамінаючы мінулы год з яго засушлівым надвор'ем, Мартын задумёна перагортвае аркушы спісанага рэзюмэаўна сшытка, пералічвае працяглы, параўноўвае нормы выпрацоўкі. Побач з Мартынам сядзіць Міркіян Малазёмаў. Нібы не верачы бухгалтарскім падлікам, ён лічыць з лічбай вынісае на паперу і нешта ціхенька сам сабе шэпча. Часам паміж Мартынам і Малазёмавым успыхваюць заўзятыя спрэчкі.

— Ты воль не паслухаў мяне вясной, а ячмень трэба было на тыдзень раней пасеяць! — напранкуў Мартына Малазёмаў.

— Думаеш, выйграці-б?

— Ды яшчэ як... Ячмень паспеў-бы набраць сілу і сухавей не так-бы надалімі яго...

— Справа тут не толькі ў ячмені. А от што на галадзіду не выйшлі ў свой час, багата азімах страцілі.

Малазёмаў глянуў у твар Мартына і, уздыхнуўшы, сказаў:

— Аграноміі ў нас з табай нехапае, братку!..

— А мо' яшчэ і паважней чаго?! — іранічна заўважыў Мартын.

— Гледзячы, што ты маеш на ўвазе.

— А тое, што ў нас яшчэ і на сёнешні дзень той-сёй адбывае ад працы, гэта таксама аграномія?

— Тут, братку, мы абодвы з табай... От бачыш?!.. — перабіў Малазёмава Мартын.

Потым спрэчкі змаўкаюць, і ў пакоі робіцца ціха, нібы нічога і не было. Але неўзабаве Мартын зноў пачынае прыводзіць прыклады то з красанавай, то з вітушкавай брыгады. Міркіян спачатку няпроста выслахоўвае Мартына, а потым непрыкметна для самога сябе ўважваецца ў гаворку, выкладае свае погляды на тыя перашкоды, што яшчэ да гэтага часу не ўдалося перамагчы ў гаспадарцы.

Мартын закурываў цыгару і задумёны адшоў ад стала. Чым глыбей асэнсоўваў ён усю мінулагоднюю працу палювочных брыгад і звенняў, тым усё больш пераконваўся ў справядлівасці тых напракаў, што сыпаліся яму ў Маскве пасля яго даклада. Тады сам міністр перасперагаў Мартына, каб змагацца за высокі ўраджай не абмяжоўвалася паспяхамі толькі асобных, перадавых звенняў, а каб іх лепшыя ўзоры становіліся здымачкам кожнага калгасніка.

Старшыня правёў далонню на сваёму заклапочанаму твару, зноў падышоў да стала і сеў ля Малазёмава.

— Дык воль што, Міркіян, — прамовіў ён, абмяжваў перагортваючы сшытак, — пільней я дакладна магу сказаць табе і пра свае промахі...

Малазёмаў вышпуніў з рук аловак і з запянтам у вачах зірнуў на Мартына. Яму было вельмі цікава, што-ж, нарэшце, пасля ўсіх гэтых разоў, будзе гаварыць аб сабе Мартын.

— Ну, скажам, надвор'е было неспрыяльнае, — прадаўжаў Мартын, — але-ж яно было адвольнае для ўсіх у Макоўшчане, а між тым ураджай у нашым звяне чамусці ў два разы большы...

— Воль тут і бля наша! — схамануў Малазёмаў. — Выходзіць, што можна было...

— Значыць, трэба пераіначыць! — упэўнена сказаў Мартын.

— А што, на тваю думку?

— Трэба, каб кожны калгаснік заўважваў свае промахі... — і ён

рэзка устаў з лаўкі і пакрочыў да шафы. Малазёмаў усё яшчэ сядзеў за сталом. Яму не ўсё было ясна ў бухгалтарскіх запісах, ён прадаўжаў вышываць лічбы, правяраць працяглы, думаць аб Гашы, аб яе звяне.

Ужо на святні, калі ў руках старога бліма пачува зарыцеў каледжескі журавель, прыпаліўшы апошнія недакуркі, Міркіян з Мартынам пакінулі праўленне.

На палёх, пакрытых аблівахай, кароткімі перабэжамі віхрылася паэмка. Сухі папучны вецер выліваў заледзянелыя ланоні, месцамі паідаючы на жэцце рудыя ланкі, азлётку прыпудраўныя сляжынкамі. А ў нізін, за пляскатай гарой, над азіймай пшаніцай, вырастаілі пухлявыя ледзяныя гурбы.

У гэты халодны студзеньскі дзень, наперакор усталёваным традыцыям, калгаснікі вышлі ў поле. Гэта здзіўляла многіх аднавяскоўцаў.

— Наўрад ці будзе карысць якая?

— Дзе там!

— Воль толькі намерзешся, ды і годзе...

— І на якое ліха прыдумалі?! — Нават Красан, за плячым якое быў багаты вопыт у палювочстве, і то ўсмінуўся ў карысці гэтай справы.

Была, як толькі залёную рупь азімага жыта пасерабрыць першы марозік, тут аж да самай вясны не ступала нага чалавека. Толькі ў дні школьных канікул макоўшчанскія хлопчыкі, гуляючы наваперадкі з наваесыцамі, часам накідаў на снезе лыжныя ўмяціны. І вот раптам узнікла патрэба — і ўсе звенні палювочных брыгад парумылі намяу цышыню заснежаных прастораў.

Раніцай з Макоўшчані на поле папачнуліся першыя вазы з сухім, дробна пацёртым торфам і высокімі скрынямі, напюёненымі попельам. Услед за падоўмі, захутанія ў цёплым хусткі, невялікімі натоўпамі крохцілі жанчыны. Ады з іх трымалі ў руках рыдлёўкі, другія неслі саўніцы. За ўзгоркам натоўп раздзіўся. Грымаючы напярэды на высокі коміт гомануўскай нечы, што нібы маяк высіўся над цапельным заводам, Красан скіраваў у бок доўгаполя. Вітушка ўзяў напярэды да пляскатай гары.

З лейцамі ў руках Красан ішоў я са на, на якіх стаяла скрыня з попельам, накрытая дзіравай пасілкай. Побач з Красанам ступаў Мартын Барона. Адчуваючы абмяжванасць Красана, Мартын раз-по-разу звяртаў яго ўвагу на пляшчывае жытнае поле і ўвесь час апавядаў пра лімовы догляд пасеваў ды пра тое, што надоечы раіў зрабіць аграном Шумейка.

— Не скажы, — нарэшце, прамовіў Красан, — у навуцы ён больш за мяне ведае, але, як той казаў, з практычнага боку мне не даводзілася п'чэ... Мо' дзе ў стэпу і трэба, а ў нас...

— А ў нас, — пахцінуў Мартын, — па падліках Шумейкі, ад вымарозанаў і выпарванняў ураджай зніжаецца на дваццаць пудоў з гектара.

— Можна быць... — наўпэўнена адказаў Красан. — Воль паспрабуем, тады ўбачым. — Ён запныў кая на заледзянелым узгорку і, зірнуўшы на дзіўчат, загадаў:

— Прымайдца за справу!

Першай да скрыні падышла Гама. Яна адхінула пасілку, і дзіўчаты адна за адной пачалі напачынаць сяўніцы. Засыпаючы попельам тонкі лядок, дзіўчаты разбрыліся па полі. На аголеных ветрах загонна цыпер яшчэ выразлі вылучаліся лапкі, толькі замест рудых яны становіліся алавянымі.

На паўднёвых схілах пляскатай гары, раскіданыя рыдлёўкамі рыдзлыя гурбы, прапалі звыні напачынаў брыгады.

Успышкі дружнага жаночага рогату пераказваліся праз поле, гучным рэкам аддаваліся на ўкраіне лесу, дзе Малазёмаў з хлопцамі перабілі галдз дз пачтоў. Едучы з лесу, Малазёмаў саскочыў з са накі і, перадаўшы лейшм хлопчыку, напачыніў пакрочыў да Вітушкі. Пахот пералітаў дз лядзінкамі шчыты і няроўнымі радамі стаяў на снегу.

Перасякаючы ўзгорак, Малазёмаў пачуў ні то перапаханы, ні то жартулівыя жаночы крык. Азірнуўшыся ў бок, адкуль дапоўніў асіпны голас, Міркіян убачыў Мальвіну. Размахваючы рыдлёўкай, звычывая заліччата смялася. «І чаго іх там разбірае?» — падумаў Міркіян і зноў узняў кірванка да Вітушкі. Але праз хвіліну да яго дабёса перапаханы голас жанчыны. Малазёмаў крута павярнуўся і заспяшаўся ў нізін.

— Хутчэй сюды-ы! — убачыўшы Міркіяна, крыкнула Мальвіна.

— Што там у вас здарылася? — прыблжыўшы кроку, запенкаўся Малазёмаў.

— Лівідора правалілася! — ужо з трывогай у голасе крыкнула Мальвіна і разгублена замітусілася на снезе.

Лівідора, разумеючы марозным ветрам, намагалася выкарабкацца з глыбокай варонкі. Яна грабла на снезе азмылімі рукамі і безапамятна хлюпала важкімі, набаркалы вядоў чаравікамі. І хто-б мог падумаць, што якраз тут, пад гэтым іскрыстым снегам, яшчэ з часоў вайны, непрыкметна хаваецца глыбокая варонка, напюёная ў адзіны дзень халоднай ледзяной вядоў? Убачыўшы збытэжаны твар Міркіяна, Лівідора адразу запенкаўся.

— Што там у вас здарылася? — прыблжыўшы кроку, запенкаўся Малазёмаў.

— Лівідора правалілася! — ужо з трывогай у голасе крыкнула Мальвіна і разгублена замітусілася на снезе.

Лівідора, разумеючы марозным ветрам, намагалася выкарабкацца з глыбокай варонкі. Яна грабла на снезе азмылімі рукамі і безапамятна хлюпала важкімі, набаркалы вядоў чаравікамі. І хто-б мог падумаць, што якраз тут, пад гэтым іскрыстым снегам, яшчэ з часоў вайны, непрыкметна хаваецца глыбокая варонка, напюёная ў адзіны дзень халоднай ледзяной вядоў? Убачыўшы збытэжаны твар Міркіяна, Лівідора адразу запенкаўся.

— Што там у вас здарылася? — прыблжыўшы кроку, запенкаўся Малазёмаў.

— Лівідора правалілася! — ужо з трывогай у голасе крыкнула Мальвіна і разгублена замітусілася на снезе.

калі, марудна перастаўляючы на цаліне ногі, абутыя ў валенкі, наблізіўся да Лівідора. Цяжка дыхаючы, ён скінуў вязанкі, прыштытыя яловымі іголкімі, моўчкі працігнуў руку жанчыне.

Лівідора аберуч учарылася за рукаў Міркіяна. Але варонка была глыбокая, да таго-ж правая нага жанчыны, чапляючыся за лёд, не слухалася яе, цягнула назад у варонку. Міркіян утантаў снег і, шырока расставіўшы ногі, нялоўка падхапіў Лівідору пад пахі.

З той незабыўнай раніцы сорах першага года, калі яны рассталіся, недалёка ад Курманавікі, Лівідора ў першы раз так блізка была ад Міркіяна. Воль яна бачыла яго ўсхваляваны твар з няроўна пільсучай жылкай на скроні, яго густыя, заснежаныя бровы. Лівідора на момант мімавоў заплочыла вочы і некаж адразу абвісла ў руках Міркіяна.

— Ты-ж сама трохі нагамі кашаны там!.. — быццам у сне, над самым сваім тварам, пачула Лівідора голас Міркіяна.

Нарэшце ад рэзкага рыўка пад нагамі ў Лівідору хруснула ільдінка — і Міркіян выпачнуў жанчыну з варонкі. Лівідора абтрэса зазінуўшую ільдінкамі спадніцу і, нялоўка ўмеіахчыся, пачала хукаць у далоні.

Узмахам рука Міркіян паклікаў хлопчыка і загадаў яму адвезці Лівідору дадому. Жанчына ўзяла сваю рыдлёўку, хеца са села на санкі. Міркіян глянуў на ногі Лівідора. Убачыўшы, як з яго мюкных чаравікаў капае на снег вада, ён скінуў іх на снег, зняў з сабе камізэльку, падаў яе Лівідора.

— От здымай свае чаравікі ды ногі ўхутай у камізэльку, а то яшчэ прастуды наапрэжешся...

Ад гэтага нечаканага клопату ў Лівідора затрымцелі рукі, часта застухала сэрца. Прытрымліваючы локцамі Міркіянаву камізэльку, Лівідора перава тузала набаркалы вядоў шпуніры, што зацягнуліся непадатлівымі вузельчыкамі. Разуўшы чаравікі, яна агуртана абгарнула ногі камізэлькай, задэвалена зірнула на Мальвіну.

Хлопчук тузанаў лейцамі, і коў затрусіў у Макоўшчану. Разаліў санкі то хаваліся ў лядыне, то зноў успаўзлі на ўзгорак. Лівідора, пакурчыўшы над сабе ногі, сядзела спіноў да хлопца і, шукаючы постаць Міркіяна, усё глядзела на людзей, што разбрыліся па полі. З поўначы дзюмуў вецер, і яго працяжыні і тонкі воевіст здаваўся жанчыне высёдай, радаснай песняй.

III. Абураны нявыходам Арцёма Сахронава ў поле, Красан закаленымі палцамі раскручваў раменную супоню і скардзіўся Кліму:

— Да чаго мотанны чалавек, гэты Арцём! Якое на яго агіцірніка паслаць, сам не ведае!

— Такім не трэба спуска даваць, — разважала прамовіў Клім, — ды заўсёды крутым характарам ставіцца, от тады і агіцірнікаў паслаць не будзе патрэбна...

— Наспрабуй нагамашніць з ім, дык нагаворыць столькі, што, як той казаў, і ў шапку не ўбярыш!

— Я ведаю. Язык у Арцёма бёшчам каламазю надмазаны, заўсёды лёгка ходзіць. От толькі рукі ў яго не ляжаць да калгаснай працы.

— Ён у нас усёроўна, што нядожджорка ў садзе, — сказаў Красан і перадаў повад Кліму.

Красану не раз ужо даводзілася весці досыць колкія размовы з Сахронавым. Між тым належнай карысці ад гэтага не было. Сахронаў тыдзень яшчэ напачынаў у брыгадзе, а потым зноў пачынаецца тое-ж. Вясной ён больш як хто-небудзь другі поркаецца на сваім прэсідыйным участку, улетку косячы сваёй карове сена, на вясені часценька ездзіць на рынак. Красану добра вядома, што сёння Сахронаў нічым не заняты. Раніцай Красан бачыў яго па вуліцы з вядором у руках. Зараз Красан гатоў быў зрабіць самыя рашучыя заходы да гэтага чалавека. Ён рэзультыўна лэ стыйні з Клімам і вырашыў зараз-жа пайсці да Сахронава, каб выснаць на яго ўсё, што накіпела на сэрцы. Але перш чым пайсці, Красан даляжыў аб гэтым старшынні калгаса, Высухаўшы Красан, Мартын намурыўся, моўчкі зірнуў у акно.

— Давай лепш удвох пойдзем. Калі яны пераступілі парог сахронавай хаты, гамонка ў пакоі змоўкла. Прытуліўшыся спіноў да печы, Арцём басаноў сядзеў на ляжанцы. На яго валенкі ляжалі варшавская дошка, на якой гаспадар сточаным нажом крышчў духмянае лісце жоўтага самаседу.

— Як маешся? — спытаў Мартын, вітаючыся з Сахронавым.

Сахронаў шматзначна глянуў на жонку, якая хвартуком змятала лупшайкі з усонну, і не спынаючыся адказаў:

— Як бачыць! Сядзіце, калі ласка...

Ён зняў з каленяў дошку з самаседу і нібы сам сабе сказаў:

— Раніцай збіраўся ў брыгаду ісці, але падышы, каб на іх, працірліся, і я цялоўкі дзень карнеў над валенкамі...

А тут яшчэ ніткі падсунула жонка...

Красан недзвердла зірнуў на хіграваты твар Арцёма і, пераглянуўшыся з Мартынам, прамовіў:

— Дзіркі, вядома, запымаць трэба, але хто за іце будзе залікі на жыце заёмшаць?

Арцём адчуў, што размова адразу павявае колкі характар, і, каб крыць змакчыць яе, гасціна прапанаваў Мартыну закурывць.

— Закурывць можна, — сказаў Мартын, — але ты ўсё-ж такі скажы нам проста, чаму сёння не вышаў на працу?

Лунатыя вочы Арцёма разгублена забегалі на пакоі і, сустраўшыся з суровым і бяспаласым позірмам Красана, бліснулі азоснымі агеньчыкамі. Ён наварушыўся на ляжанцы, нялоўка пакурчыў ногі, а правая рука пацягнулася да паперы, што ляжала ў пацучыні. Рыхтуючы адваедны адказ на мартынавае запытанне, Арцём устаўся па пачырванелы твар жонкі, нібы чакаючы ад яе дапамогі, каб выйсці з нялоўкага становішча. Але жонка грабеньчыкам прайшла па валасях: быццам занятая справай, падалася да зягнёту.

— Я зусім не збіраюся маніць, — сказаў ён пад грукат заслонкі, што задрымчела ў кацарожніку. — Далёбог-жа, цалы дзень аддаў гатаму праектаму абутку.

— Пра гэта-ж у нас і гаворка ідзе, што ты ўсё свае працяглі аддаеш не туды, куды трэба, — напранкуў Арцёма Мартын. — Таму мы і прышлі да цябе ўдвох.

— Мне-ж трэба было напавіць валенкі...

— Добры гаспадар санкі ўлетку рыхтуе, — заўважыў Красан.

— Улетку іншыя справы.

— Мы цябе і ўлетку дужа не бачылі ў полі, — зноў напранкуў Мартын. — Воль ад таго вана звыно і апынулася ў хвасце і на якіх дваццаць пудоў недабрала з гектара. Гэта-ж не жарты. Колькі ў цябе працадзён было?

— Чаго вы так прычэпіліся да мяне сёння? Што гэта вам тут, сходка, ці што?..

— Воль прычэпіліся і не адчэпіміся, пакуль трыку не даб'еся ад цябе, — цвёрда заявіў Мартын.

— Дык я-ж...

— Што ты-ж?.. — перабіў Красан. — От забараняе за гэты кацур, нібы мой капыльскі суслік у нару, і хоць ражном выпарвай.

— Ну, ты ўжо вядома што нагнаў... — апраўдваўся Арцём.

Але Мартын з Красанам не збаўляе ў тоне.

— Я ўсё-ж такі не разумею цябе, — сказаў Мартын, паціскаючы плячымі. — Чаму ты выкарыстоўваеш кожную шычліну ў калгасе?

Пакуль Арцём збіраўся з думкамі, каб адказаць на гэта простае пытанне, Красан апарэдаў яго.

— А ты хіба не ведаеш? — звярнуўся Красан да Мартына. — У Курманавіцкім лясніцтве працуе яго сваяк. І пра гэтага сваяка Арцём недзе ў Заполлі больш як гектар засявае, ды яшчэ сенажаць на лядках...

— У-у-у. Дык воль у чым корань... — схамануўся Мартын. — Значыць, калгас у цябе толькі прытукам з'яўляецца. Я-ткі тое...

— Гэта брахня! — раптам ускіпеў Арцём.

— Не брахня, а шчыра праўда! — пацвердзіў Красан. — Адагто ты так і глядзіш на Макоўшчану.

— Мо' поўгектара якога падсеяў, а размоў больш, чым таго зерня...

— Больш, ці менш, а выходзіць так, што ты ў нас ні да горада, ні да села.

— Адно з двух: або калгас, або... — Мартын устаў з усонну, рэзка насуноў на патыліцу шапку і цвёрда ступаючы, наблізіўся да парогу. Услед за Мартынам, распраўляючы накамечаную ў часе размовы кучумку, патупаў Красан.

Завенкаючы Арцём саскочыў з ляжанкі і, у момант апынуўшыся ў кацарожніку, разгублена запытаў у Мартына:

— Дык вы-ж скажыце, што мне рабіць цяпер?..

Суровым позірмам Мартын глянуў на Арцёма і на хаду коротка кінуў:

— Раніцай да Красана звернешся, ён скажа табе...

Насустрач 30-годдзю ВЛКСМ

Неспакойны характар

Валодзя Міхеёў выдатна скончыў курсы фрэзершчыкаў і ў сярэдзіне сакавіка прыхедаў на Мінскі аўтамабільны завод. У рамонтна-механічным паху ён быў адным кваліфікаваны фрэзершчыкам. Тры дзёнчыны, якія прапалаў на фрэзерных станках дзённа ведалі іх, з задамнем не спраўляліся. Дзіўчат хутка перавялі на іншую працу, і Валодзя Міхеёў застаўся ля фрэзерных станкаў адзін. Працаваў ён, не шкадуючы сіл, заўсёды перавыконваў праграму і за адзін толькі чэрвень месяц 1948 года выканаў тры з паловай месячных вытворчых нормы. Яму прысвоілі званне лепшага фрэзершчыка завода. Але ўсё гэта не здавальняла яго, хацелася, каб так працаваў кожны фрэзершчык: «Не адзінкі, а брыгада — сіла завода», — думаў ён. І з кожным днём у яго выпялялае рашанне: арганізаваць камасольска-маладзёжную брыгаду фрэзершчыкаў. З такой прапановай ён рашыў ісці ў заводскі камітэт камасола. Яго апарэдаўлі. Камітэт камасола сам прапанаваў арганізаваць брыгаду. І ліпеня 1948 года заводкараўніцтва выдала загад арганізаваць брыгаду з пяці вучняў шкoл ФЭШ і брыгадзірам назначыць фрэзершчыка Валодзю Міхеёва. У гэты-ж дзень, параўнаўся са сваімі падначаленымі, Валодзя Міхеёў сказаў, што камасольска-маладзёжная брыгада штодзённа будзе выконваць дзве

Аб людзях, які імкнуцца схаваць шыла ў мяшку

Крытыка і самакрытыка—асноўны метад пераадолення недахопаў у нашай працы. Аднак, ёсць яшчэ ў асобных нашых работнікаў тэндэнцыя ўхіліцца ад сапраўднай большэвіцкай крытыкі. Аб гэтым сведчыць факт разгавання з боку Інстытута сельскай гаспадаркі Акадэміі навук БССР на артыкул «Шыла ў мяшку, або гісторыя аднаго плагіята», змешчаны ў нашай газеце 21 жніўня. У артыкуле выкрываецца плагіят кандыдата біялагічных навук А. Маркаўна.

Здавалася, што Інстытут сельскай гаспадаркі зацікавіцца гэтым пытаннем і асудыць учынак тав. Маркаўна як учынак, што дыскредытуе знаменне савецкага вучонага. Больш месяца рэдакцыя чакала паведамлення аб прынятых заходах і была вымушана напамінаць дырэктару Інстытута аб неабходнасці адказа на змешчаны матэрыял. Але і гэта ніколі не скранула справы з месца. І толькі пасля другога напаміну 5 кастрычніка быў, нарэшце, склікан Вучоны совет Інстытута.

Абмеркаванне выстаўкі афармлення кнігі і часопісаў

Гэтымі днямі секцыя графікі Саюза савецкіх мастакоў БССР было праведзена абмеркаванне выстаўкі афармлення кнігі і часопісаў. З разглядам твораў, якія прадстаўлены на выстаўцы, выступіў мастак-графік М. Гупіеў.

Мастак,—творча сфармаваны. Але ў яго малюнак паіраэма прамежнае захапленне прыгожаасцю і манерай малювання. У гэтым ёсць пэўная даніна эстэтызму. Неабходна, каб малюнак знаходзіўся ў поўнай гармоніі са зместам літаратурнага твора. Прафесійны дадзены ў Басавы добрыя. Ён мае падставы пераходзіць да больш складаных работ.

ЗАПАВЕТ

Ян шырока ў нас іны Разгарнулі шаты Ільіны, што пасля вайны Мы садзілі ў святы, І гамоняць між сабой На вясновай мове У зялёнай У густой Вопратцы-аблове.

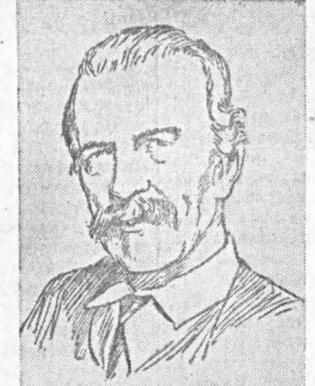
З рэдакцыйнай пошты

Незвычайныя прыгоды палаяўнічага, або Мюнхгаузен у рэдакцыі газеты „Палеская праўда“

Хто не ведае славаўтага хлуса Мюнхгаузена, які меў незвычайны здольнасці пласці самыя неверагодныя небывалыя! У нумары ад 26 верасня 1948 года «Палеская праўда» паведамляе сваім чытачам, што «жывы Курьціка» — жывы Мюнхгаузен! З ім паранейшаму здароўча незвычайныя прыгоды, ён паранейшаму майстар самы неверагоднай хлусні.

П'ЕР ДЭГЕЙТЭР

8 кастрычніка споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння П'ера Дэгейтэра, аўтара музыкі бясмертнага «Інтэрнацыянала».

Упершыню «Інтэрнацыянал» быў выкапаны 23 чэрвеня 1888 года, на сьвяце, арганізаваным Саюзам Газетчыкаў. На гэтым сьвяце харавы гурток рабочых, які быў створаны Дэгейтэрам і дырэктарам якога ён з'яўляўся, праспяваў нікому да таго часу не вядомую песню маладога рабочага-музыканта, на словы ўдзельніка Парыжскай Гомуны паэта Э. Папье. Песня захапіла калыманымі словамі, якія з'явілі да барацьбы, захапіла бацьдэрай, мужнай музыкой.

Канцэртны выступленні Л. П. Александровскай і І. М. Балюціна

У горад Улянаўск па запрашэнню Камітэта па справах мастацтва пры Совеце Міністраў РСФСР выязджалі на гастролі народная артыстка СССР і БССР, лаўратэц Сталінскай прэміі Л. П. Александровская і народны артыст БССР І. М. Балюцін.

Негрыцянская трагедыя ў амерыканскай літаратуры

13 мільянаў амерыканцаў не маюць радзімы—такія трагедыя мільянаў неграў ЗША. У гады вайны імперыялістычная Амерыка дала сваім чорным пасянкам права паміраць за яе. Але пасля вайны яна не дала ім магчымасці жыць. І калі ў часе вайны ў многіх неграў узнікла ілюзія рэаправаў, дык пажоке расчараванне прынесьлі апошнія гады, гады разгалуў рэакцыі, калі пагомы, суды Лічча, праследванні і пакаранні навісілі над жыццём неграў.

Усяляк раздуваючы міф аб нацыянальнай выключнасці, амерыканская рэакцыя зрабіла з краіны гіганцкае гэта, дзе ў вечным страху прадзаваньняў вымушаны жыць негры. Фактычна негр стаіць па-за законам. Ку-Клукс-Кланавыя малойчкі маюць неабмежаваныя магчымасці душыць, вешаць, знішчаць неграў, бо «негр вшаваць ў тым, што ён негр».

«дзіўны плод». Расіам апывечыў, атруціў усе чалавечыя адносіны. Негры ўжываюць па поўнач. Але палюць фіктыўныя перавагі паўночных штатаў для неграў, аб гэтым гаворыць яны ў нас раман С. Льюіса «Каралеўская кроў». Белья амерыканец Кінгсбэл, у жылах якога, як ён лічыў, ячэ каралеўская кроў, па іроніі лёсу аказаўся неграм. Яго не лічучоць. Але ён пазнае ўсе зьвязкі няроўнасці і праследванняў, якім падварганяюцца негры ў паўночных штатах. Жудасць пагромаў не намнога лепш лічавалі паўночна. Калі Кінгсбэл імкнецца супраціўляцца траўлі, яго кідаюць у турму. На поўначы, як і на поўдні, негр стаіць па-за законам.

шэрыфа. Гэта, вядома, чыста дэкадэнцкае ўвасабленне негрыцянскай трагедыі. Жалючы выступіць у абарону неграў, пісьменнік фактычна згаджаецца са сур'езданымі рэакцыянераў аб духоўнай няроўнасці і зьнічванасці негра. Разам з тым, адрываючы нацыянальную праблему ад сацыяльнай, падобны пісьменнік вольна або нявольна становіцца на шлях своеасаблівага чорнага нацыяналізму. Тэорыя рэакцыі яны супрацьстаўляюць навісці «чорных да белых», Амерыку яны раздзяляюць не на рэакцыйную і дэмакратычную, а на белую і чорную. Імяна на такой пазіцыі апынуўся негрыцянскі пісьменнік Рычард Райт, які стаў палітычна на нацыяналістам, а літаратуры—дэкадэнтам. Яго апошнія кнігі—жэскравы прыклад падобнага ілжывага і шкоднага разуменьня негрыцянскага пытання. Ужо ў сваёй аўтабіяграфіі Райт, апісваючы пакеты свайго дзяцтва, болы за ўсё заняты доказам таго, што псіхіка негра нібыта не можа застацца нармальнай. Яшчэ вастры гэтай думка вынікае з яго жудасна, дэкадэнцкай навелы «Чалавек з падземелля». Раздзельны страхам, звар'яцелы негр, які ратуецца ад уяўляемай пагоні, робіцца для Райта страшным сімвалам негрыцянскага лёсу наогул. Існуюць нібы два светлі—светлы сонечны свет белых і страшны падземны свет чорных. І ў Райта негр, які не перааіт страху, добраахотна аддаецца ў рукі паліцыі, ідзе на смерць. Хваравітая рэакцыя супроць расавых зверстваў прывяла Райта да нянавісці супроць белых наогул, г. зн. да рэакцыйнага расізму. Райт, які даўно перастаў быць перадавым мастаком, цяпер у цяжкім ідэйным і творчым тушыку.

Зусім іншак асвятляюць негрыцянскую тэму такія перадавыя пісьменнікі, як Л. Х'юз, Говард Фаст, А. Малц і некаторыя маладыя літаратары. Цялы рад кніг на гістарычным матэрыяле ствараюць актыўны мужны вобраз негра-барацьбіта. У гісторыі негрыцянскага народа левыя пісьменнікі знаходзяць эпозды, якія дазваляюць ім паказаць негра не базальным і прымуджаным, але такім, які змагаецца. Яны паказваюць негра—арганізатара, байца, грамадскага дзеяча, маюць высокія маральныя і духоўныя сілы лепшых сьмяю негрыцянскага народа. Такія кнігі Ральфа Каргольда «Грамадзянін Тусен»—гераічная біяграфія Тусена Лувардэра. Пад уплывам французскай рэвалюцыі, Тусен, які быў нявольнікам на Гаіці, узяў паўстанне, стварыў армію, зрабіўся «чорным консулам», паказаўшы сабе буйным рэвалюцыйным арганізатарам і палкаводцам.

П'ера Пауля Петэра «Нат Тэрнер» пабудавана на матэрыяле паўстання чорных нявольнічых Віргініі ў 1831 годзе. На гістарычных вобразах Петэра падкрэслівае кроўную сувязь белых і чорных барацьбітоў за свабоду. Нат Тэрнер, правадзіў паўстанцкіх нявольнічых, даведваюцца аб адначасовым паўстанні, якім кіруе беля Гарысон, і імкнецца звязацца з ім. Нат вядзе неграў-нявольнічых да арсенала, аднак план яго не здзейсніўся, неграў разбіваюць. «Але балоцістыя багны Віргініі прагнуліся». І, ідуць на шыбеніцу, Нат ведае, што патомкі запамінаць не яго наўладу, але мужную спробу нявольнічых паўстаць.